

ZIN IN LEREN! ZIN IN LEVEN!

Opstap voor een verander(en)de onderwijspraktijk

Eind december 2016 dient Katholiek Onderwijs Vlaanderen haar nieuwe leerplanconcept voor de basisschool, Zin in leren! Zin in leven!, ter goedkeuring bij de onderwijsinspectie in. Daarmee komt een einde aan een intense periode van ontwikkelwerk met brede consultaties bij deskundigen, bij het werkveld en bij thematische ontwikkelgroepen. Momenteel zitten we volop in de opstartfase van de implementatie van dat concept. Daarbij zijn nascholers, begeleiders en proeftuinen betrokken. Na goedkeuring door de inspectie vervangt het leerplanconcept alle bestaande leerplannen en zijn onze scholen verplicht ermee te werken. Onze scholen krijgen drie jaar de tijd om in te stappen. 1 september 2019 is de uiterste instapdatum. In dit artikel duiden we de krachtlijnen en de betekenis van Zin in leren! Zin in leven! voor de onderwijspraktijk van vandaag en morgen in onze katholieke basisscholen.

Een leerplanconcept dat getuigt van de schooleigen, christelijke identiteit

Als leerplanontwikkelaars van Zin in leren! Zin in leven! gaan we ervan uit dat een leerplanconcept een belangrijk handvat is om tot kwaliteitsvol onderwijs te komen. Wij houden een pleidooi om er in onze katholieke basisscholen voor te zorgen dat kinderen zich ontwikkelen tot vrije, competente en solidaire mensen die zin en betekenis vinden in leven en leren. Leren samenleven, leren samenwerken en leren leren gaan hand in hand. Kinderen ontdekken de wereld met de bedoeling om er zich in thuis te voelen en er zich in te engageren. Daarbij zijn kritische zin en creativiteit onontbeerlijk.

**Met Zin in leren!
Zin in leven!
reiken we een leerplanconcept
aan dat toelaat om optimaal
in te spelen op de schooleigen
context en op de unieke
talenten van elke leerling.**

Met Zin in leren! Zin in leven! reiken we een leerplanconcept aan dat toelaat om optimaal in te spelen op de schooleigen context en op de unieke talenten van elke leerling, met bijzondere aandacht voor wie het moeilijk heeft. We geloven daarbij in de groeikracht van elk kind.

In de katholieke basisschool werken we vanuit de grondervaring dat mens en wereld tegelijk gave en opgave zijn. De kinderen die ons worden toevertrouwd, treden in relatie met medemensen, met de samenleving en de wereld. We willen dat ze die wereld onbevangen tegemoet treden, dat ze ervan genieten en er op een verantwoorde wijze mee zorg voor dragen. In het vertrouwen dat het diepste mysterie van de werkelijkheid de liefde is, nemen we die liefde – zoals de Bijbel verhaalt en Jezus die voorleeft – als richtsnoer voor opvoeden, leren, leven en samenleven.

Het leerplanconcept Zin in leren! Zin in leven! geeft een antwoord op die missie en op de uitdagingen zoals we die vinden in Opgavetaken voor het katholiek basisonderwijs in Vlaanderen (OKB). De vertaling van die vijf opdrachten naar ons leerplanconcept zagen we als ontwikkelaars als een uitdaging.

Een leerplanconcept bedoeld als 'rond punt'

Decretaal is bepaald dat scholen in Vlaanderen met een door de inspectie goedgekeurd leerplan moeten werken. Die verplichting impliceert niet automatisch dat scholen hun leerplannen ook hanteren zoals ze en waarvoor ze bedoeld zijn. Uit de eigen ervaring en een bevraging van het werkveld over de betekenis van het leerplan in de dagelijkse onderwijspraktijk onthouden we hoe divers schoolteams de leerplannen homologeren: leidraad voor leren, een inspiratie-instrument, een verplicht nummer, handvat bij doorlichtingen, een hindernis, een schuifligger ...

Met Zin in leren! Zin in leven! gaat het ons niet om het leerplan an sich, maar wel om wat het leerplanconcept toevoegt aan de kwaliteit van het onderwijs en aan de kwaliteit van de vorming van de kinderen. In die zin is Zin in leren! Zin in leven! bedoeld als een gedeeld referentiekader dat op een duurzame wijze schoolteams aanzet tot leerplandiscours. We zien het leerplanconcept als het ware als een 'rond punt' waarrond leerplandynamiek ontstaat. Niet enkel bij de eerste kennismaking, maar ook nadien en blijvend. Bij die dynamiek zijn bestuur, schoolleiding, schoolteam, ouders, kinderen en relevante externe partners, zoals het CLB, betrokken. Zij brengen Zin in leren! Zin in leven! binnen in hun gesprekken en gebruiken het om inhoudelijke discussies te onderbouwen. Schoolteams gebruiken het misschien als basis voor hun kindvolgsysteem, waarbij het ordeningskader van het leerplanconcept een leidraad wordt bij observatie en evaluatie. Zo kunnen leraren de inhoud van bijvoorbeeld de voorspelde leeruitkomsten hertalen naar kindertaal en gebruiken bij de bespreking van vorderingen met de kinderen in de klas of met hun ouders. ►

De krachtlijnen op een rij

Binnen dit leerplanconcept geldt een aantal krachtlijnen. Ze vormen de contouren voor het ontwikkelwerk. Zo garandeert Zin in leren! Zin in leven! een doorlopende leerlijn doorheen de volledige basisschool. Ook aan de afstemming met het buitengewoon onderwijs werd gedacht. Zin in leren! Zin in leven! kan er namelijk een meerwaarde betekenen voor de handelingsplanning. Op die manier kan het leerplanconcept ook daar als referentiekader gehanteerd worden. Om de aansluiting met het secundair onderwijs te bewaken, werden ook mensen uit het secundair onderwijs betrokken.

Daar, waar het kon en aangewezen was, werd er gesaneerd in het aantal doelen. We zorgden ervoor dat onnodige overlappings verdwenen. Daardoor ontstaat een helder en overzichtelijk ordeningskader dat bevat wat er echt toe doet. Zo komen we tot een leerplanconcept dat geldt als 'gemeenschappelijk curriculum' voor elke leerling. De helderheid van het concept komt in de eerste plaats de effectiviteit van ons onderwijs ten goede. Daarnaast maakt ze het leerplan handzamer, toegankelijker en gebruiksvriendelijker. Dat we het leerplanconcept in de vorm van een applicatie presenteren, moet ook in dat licht gezien worden.

Het leerplanconcept houdt een pleidooi voor onderwijs dat vertrekt vanuit betekenisvolle situaties.

De schoolteams zullen zich dit leerplanconcept eigen moeten maken. In eerste instantie zal dat betekenen dat leraren het leerplanconcept begrijpen zoals het bedoeld is. Daarbij is het belangrijk dat het team dit leerplanconcept snel met de eigen schoolcontext verbindt. Dat moet leiden tot het besef dat Zin in leren! Zin in leven! pas helemaal tot zijn recht komt, wanneer het op maat van de school gehanteerd wordt. Dat betekent dat het team grondig nadenkt over de schooleigen weg en middelen die nodig zijn om de vooropgestelde harmonische

ontwikkeling van elke leerling op de beste manier te realiseren. Dat proces zal van school tot school verschillen. We benoemen het graag als 'eigenaarschap over het leerplanconcept verwerven'.

Persoonsgebonden en cultuurgebonden ontwikkeling

De naam **Zin in leren! Zin in leven!** is meteen het streefdoel van dit leerplanconcept. We onderscheiden drie 'lagen' in dat doel:

1. Kinderen op intrinsieke wijze motiveren tot leren en leven.
Dat houdt in dat ze goesting hebben in leren en goesting in leven, ook wanneer dat leren en leven al eens stroef verloopt.
2. Met kinderen op zoek gaan naar de betekenis en de zin van de dingen: wat doet ertoe? Wat is waardevol? Welke betekenis hebben de dingen voor mezelf en voor anderen? Wat is belangrijk in het leven? Welke richting wil ik uit?
3. Leren en leven met elkaar verbinden.

Leerstof is leefstof en omgekeerd. Het leerplanconcept houdt met andere woorden een pleidooi voor werkelijkheidsnabij en wereldoriënterend onderwijs, voor onderwijs dat vertrekt vanuit betekenisvolle situaties.

De **harmonische ontwikkeling van kinderen** is het uitgangspunt bij de inhoudelijke uitwerking van het ordeningskader. Om die harmonische ontwikkeling op een systematische wijze voor te stellen, gebruiken we het beeld van een bol met een kern en een buitenschil. In de kern komt de persoonsgebonden ontwikkeling. In de buitenschil situeert zich de cultuurgebonden ontwikkeling. Tussen de ontwikkelvelden is een voortdurende interactie, net zoals tussen de kern en de buitenschil. Alle ontwikkelvelden beïnvloeden elkaar en hebben elkaar nodig.

Bij de **persoonsgebonden ontwikkeling** zijn de leerinhouden terug te vinden die betrekking hebben op de ontwikkeling van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes vanuit de fysieke, psychische, sociale en spirituele basisbehoeften om te komen tot Zin in leren! en Zin in leven!

Daarbij hebben we aandacht voor drie ontwikkelniveaus waarop we die ontwikkeling situeren:

- Jij: het relationele niveau, waarbij het kind in zijn relatie met anderen en (eventueel) de Andere centraal staat;
- Ik: het persoonlijke niveau, waarbij de aandacht gaat naar de individuele persoon van elk kind en zijn verbondenheid met zichzelf;
- Wij: het sociale niveau, waarbij samenleven als gemeenschap centraal staat.

Bij de **cultuurgebonden ontwikkeling** zetten we in op de ontwikkeling van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes die kinderen nodig hebben om cultureel zelfbewustzijn te ontwikkelen en om te participeren aan de veranderlijke wereld van vandaag en morgen. Cultureel zelfbewustzijn gaat over het leven in al zijn vormen en over de capaciteit om daarin te handelen en erop te reflecteren. Zo komen kinderen tot diepere inzichten over wie ze zijn en over de culturele diversiteit die hen omringt.

Om die persoonsgebonden en cultuurgebonden ontwikkeling te stimuleren, dienen scholen de juiste voorwaarden te creëren. Denk onder andere aan de realisatie van een ontwikkelingsgerichte schoolwerking, aan een behoefteondersteunend klas- en schoolklimaat en aan de uitwerking van gevarieerde pedagogische en didactische arrangementen op maat van de specifieke schoolcontext en de specifieke ontwikkelbehoeften van de kinderen.

We sommen hier kort de ontwikkelvelden op met, in cursief, vermelding van de te verwachten leeruitkomst.

Binnen de persoonsgebonden ontwikkeling onderscheiden we vier ontwikkelvelden:

1. de ontwikkeling van een innerlijk kompas
Ik leer mezelf en waartoe ik word uitgenodigd kennen. Ik kan richting geven aan mijn leven. Ik reageer veerkrachtig.

2. de socio-emotionele ontwikkeling
Ik kan op een warme en communicatieve wijze in relatie treden met mezelf en met anderen.
3. de ontwikkeling van initiatief en verantwoordelijkheid
Ik neem verantwoordelijkheid op voor mezelf en voor anderen. Ik neem initiatief en kan vrij zelfstandig functioneren. Ik ontwikkel kritische zin, kan dingen onderzoeken en ben creatief.
4. de motorische en zintuiglijke ontwikkeling
Ik beschik over voldoende (psycho)motorische en zintuiglijke basisvaardigheden om zelfredzaam te functioneren.

Bij de cultuurgebonden ontwikkeling vinden we zes ontwikkelvelden:

1. ontwikkeling van oriëntatie op de wereld
Ik ben nieuwsgierig naar de wereld waarin ik leef. Ik exploreer mijn omgeving en verwerf inzicht in de wereld in al haar dimensies.
2. mediakundige ontwikkeling
Ik ga op een enthousiaste, zelfredzame en kritische manier om met media en mediaboodschappen.
3. muzische ontwikkeling
Ik geniet van kunst en expressie en kan me creatief en kunstzinnig uitdrukken.
4. taalontwikkeling
Ik exploreer talen en talige diversiteit om me heen. Ik zet mijn talige vaardigheden steeds efficiënter in om betekenisvolle situaties met taal aan te pakken.
5. ontwikkeling van logisch en wiskundig denken
Ik bedenk hoe ik mijn wiskundige bagage kan gebruiken om een probleem aan te pakken. Ik doe dat met vertrouwen en plezier.

6. levensbeschouwelijke ontwikkeling vanuit een rooms-katholiek perspectief
Ik sta open voor een diepere dimensie in het leven. Ik ga in dialoog met de katholieke geloofstraditie. Ik groei op levensbeschouwelijk, religieus en/of godsdienstig vlak.

Het is belangrijk dat het schoolteam dit leerplanconcept snel met de eigen schoolcontext verbindt.

De opbouw van het leerplan Zin in leren! Zin in leven!

Elk ontwikkelveld heeft een aantal ontwikkelthema's. Het aantal verschilt per ontwikkelveld.

Onder de namen van de ontwikkelvelden en -thema's lees je een 'ik-zin'. Die geeft de inhoudelijke richting aan van de leerinhouden die bij het ontwikkelveld of -thema zijn ondergebracht. Dat is de voorspelde of de te verwachten leeruitkomst. Die helpt om het ontwikkelveld en -thema gelijkgericht te begrijpen. Tegelijk kan die zin inspireren voor de communicatie binnen het team, voor de communicatie met kinderen en ouders. Belangrijk daarbij is: we streven die leeruitkomst bij elk kind na, maar gunnen het een ontwikkeltraject dat aansluit bij zijn individuele leerbehoeften. Zo garanderen we dat elk kind op een gedifferentieerde manier in de richting van de voorspelde leeruitkomst vooruitgang boekt.

ONTWIKKELING VAN EEN INNERLIJK KOMPAS

Ik leer mezelf en waartoe ik word uitgenodigd kennen. Ik kan richting geven aan mijn leven. Ik reageer veerkrachtig.

Onder elk ontwikkelthema vind je generieke doelen. Generiek houdt in dat de doelen gelden doorheen de volledige basisschool (zowel bij kleuters als bij lagereschoolkinderen). Daarom zijn ze breed ingevuld. Tegelijk zijn ze helder en concreet geformuleerd. Bij die generieke doelen vind je de concordanties met ontwikkelingsdoelen en eindtermen.

MUZISCHE ONTWIKKELING

Muzische grondhouding

Ik sta open voor het kunstzinnige. Ik durf te verbeelden en creatief vorm te geven.

MUgr1 De wereld open benaderen met aandacht voor en goesting in het kunstzinnige, de verbeelding, de creativiteit en het esthetische.

MUgr2 Durven te fantaseren en te verbeelden.

MU3gr Zich bewust worden van de eigen muzische en creatieve mogelijkheden (talenten) en die tonen.

MU4gr Overall muzische mogelijkheden zien en benutten.

MU5gr Inspelen op de muzische beleving van anderen: de kunstenaar of het publiek.

Bij een beperkt aantal generieke doelen zijn specifieke leerinhouden opgenomen. Die verfijnen het generieke doel en zorgen voor een zekere afbakening en precisering. Zeker bij die doelen waarin heel wat specifieke inhouden vervat zitten, is dat aangewezen.

ONTWIKKELING VAN LOGISCH EN WISKUNDIG DENKEN

Rekenvaardigheid

Ik reken handig en kies de meest geschikte rekenwijze.

LWrv4 Handig hoofdrekenen.

- Optellen
  - Natuurlijke getallen
  - Breuken
  - Kommagetallen
- Aftrekken
  - Natuurlijke getallen
  - Breuken
  - Kommagetallen
- Vermenigvuldigen
  - Natuurlijke getallen
  - Breuken
  - Kommagetallen
- Delen
  - Natuurlijke getallen
  - Breuken
  - Kommagetallen

Waar zinvol en aangewezen zijn en onder de generieke doelen of de leerinhouden leerlijnen opgenomen. Die leerlijnen bestaan uit ontwikkelstappen of inhoudelijke bouwstenen die verbonden zijn met referentieperiodes op basis van de leeftijd van de leerlingen. De referentieperiodes verwijzen naar de periode waarin we die ontwikkeling bij de leerlingen kunnen verwachten. Het gaat om een indicatie. In die zin roepen we je op om wijs met die referentieperiodes om te gaan. Een aantal kinderen zal namelijk sneller, trager of grilliger evolueren.

Ontwikkelveld: Motorische en zintuiglijke ontwikkeling

MZgm1:
Groot-motorisch en interactief bewegen
Balanceren op rijdend en glijdend materiaal

Leerlijn:

2,5-5

Stuurvaardigheid verbeteren op loopfietsen door o.a. oefenen van opstappen en vertrekken, recht-door rijden in een smalle strook, benen omhoog zwaaien en evenwicht behouden, over een mat rijden, slalommen, stoppen.

Fietsen op 3-wielers, fietsen op 2-wielers met zijsteunen.

4-6

Alleen fietsen zonder zijsteunen, stappen.

6-8

Met de fiets aan de hand stappen, opstappen en vertrekken, recht-door rijden, evenwicht houden/ traag rijden, slalommen, stoppen en afstappen.

8-11

Bij het fietsen kunnen omkijken over de linker-schouder, slalommen, arm uitsteken, over een oneffen terrein rijden, rekening houden met anderen, onvoorzien remmen.

11-12

Fietsen op de openbare weg en daarbij rechts op de rijbaan kunnen fietsen, rechts afslaan, links afslaan zonder voorsorteren, een hindernis ont-wijken, voorrang verlenen, een kruispunt over-steken, fietsen op een rotonde.

Iedereen is betrokken partij

We hadden het al over eigenaarschap over het leerplanconcept verwerven. Dat beperkt zich niet tot het team en de schoolleiding. Ook bestuurders, ouders, leerlingen en het CLB zijn daarbij betrokken. De komst van Zin in leren! Zin in leven! is meer dan een herformulering van leerinhouden. Dat horen we ook van begeleiders, directeurs en gangmakers die al met het leerplanconcept kennismaakten. Zij spre-

ken over een nieuwe manier van denken over onderwijs. Een aantal scholen herkent zich al in die 'Zillige', ontwikkelingsgerichte benadering. Andere scholen spreken, bij monde van hun leidinggevend, van een noodzakelijke 'mindshift' bij het schoolteam om dit leerplanconcept te doen slagen.

De invoering van Zin in leren! Zin in leven! heeft niet de bedoeling om een onderwijsrevolutie te ontketenen in het katholiek basisonderwijs. Die impact heeft de lancering van een nieuw leerplan zelden. De komst van dit massieve leerplanconcept – het heeft impact op alle leerinhouden – is wel dé kans voor bestuurders, leidinggevend en schoolteams om met elkaar in gesprek te gaan over het 'waartoe' en het 'hoe' van hun onderwijs. Daarbij moeten ze niet uitgaan van een denken in termen van 'hoe het moet', maar denken vanuit een open geest: 'hoe het kan'.

De pedagogische begeleiding zal de komende jaren aan onze scholen heel wat ondersteuning aanbieden. Ook in de lerarenopleiding zal er aandacht zijn voor het nieuwe leerplanconcept. Educatieve uitgeverij en softwareontwikkelaars zijn geïnformeerd over Zin in leren! Zin in leven! en engageren zich tot ontwikkelwerk dat de implementatie ten goede zal komen.

Begeleiders, leidinggevend en leraren die al kennismaakten met Zin in leren! Zin in leven!, zijn er over het algemeen enthousiast over. Het komt er nu op aan om die dynamiek goed te benutten en zo te komen tot duurzame en kwaliteitsvolle schoolontwikkeling.

Kris De Ruyscher
Pedagogisch begeleider Dienst Curriculum
en vorming team basisonderwijs

kris.deruyscher@katholiekonderwijs.vlaanderen

Meer lezen:

www.katholiekonderwijs.vlaanderen > basisonderwijs > pedagogisch didactisch > Leerplanconcept Zin in leren! Zin in leven!